

Háda Béla

Az indiai katonai doktrínák fejlődésének fő állomásai, 1998–2010

A 2010-es esztendő folyamán több hírügynökségi beszámoló és elemzés hívta fel a figyelmet arra, hogy az ázsiai térség két vezető hatalma, India és Kína gazdasági szempontból ígéretesen prosperáló kapcsolataiban újra mutatkoznak a rendezetlen határok és a hatalmi politikai építkezés ütközési frontjai által előidézett feszültségek. Noha ezek évtizedes történetek, mégis gyakran felszínre hozzák egy esetleges indiai–kínai összecsapás veszélyét, amit a legutóbb megfogalmazott indiai katonai doktrína sem zár ki. Jelen összefoglaló célja, hogy áttekintse az indiai hadászati elképzelések fejlődésének fő állomásait, melyek a mögöttünk álló évtized folyamán meghatározták a dél-ázsiai hatalom katonai gondolkodását. Ennek során természetesen annak felvetése sem kerülhető meg, hogy milyen hatással volt e folyamat a térség stabilitására, és jellegénél fogva magában hordozza-e egy fegyveres konfliktus veszélyét.

A nukleáris doktrínáról

Az indiai katonai doktrínák változásait az elmúlt tizenkét évben két párhuzamosan, de természetesen nem egymástól függetlenül érvényesülő tényező inspirálta: az ország hatalmi politikájának és katonai képességeinek fejlődése, valamint a térségben keletkező konkrét védelempolitikai kihívások. Az óriásállam hadászati elképzelései az 1990-es évek végén kezdtek magukra vonni a szélesebb nemzetközi közvélemény figyelmét. Ennek magyarázata nukleáris képességeinek nyílt deklarálása volt, mely végeredményben a stratégiai koncepciók felülvizsgálatának folyamatában is egyértelmű kiindulópontot jelentett.

India – az 1974 májusában levezényelt első sikeres kísérleti robbantást követő hosszú szünet után – öt nukleáris robbanóeszköz 1998. május 11–13. közötti működésbe hozásával lépett az atomhatalmak sorába.

A demonstráció, valamint az arra érkező hasonló pakisztáni válasz cezúrát jelentett a dél-ázsiai hadászati viszonyok fejlődésében. Újdelhi lényegében ezzel az aktuálissal jelezte a világ (és nem melleleg saját közvéleménye) felé, hogy a nagyhatalmi politizálás útjára kíván lépni. A huszadik század végére az ország külpolitikai mozgásterének bővülése és gyors gazdasági fejlődése nyomán a feltételek adottak voltak egy ilyen fordulathoz. Az 1998. évi törvényhozási választások pedig a hindu nacionalisták pártjának (BJP) hatalomra kerülésével a szükséges ideológiai feltételeket teremtették meg.

A nukleáris fegyverkezés konkrét védelempolitikai motivációi azonban általában gyengék voltak. Indiát a Kínával és Pakisztánnal fennálló határvitái ellenére sem fenyegette olyan jellegű agresszió veszélye, amely szükségessé tette volna a nukleáris ütőerő jelentette biztosítékot. India és Pakisztán valójában már az 1980-as évek de-

rekától a *de facto* nukleáris periódust élte, amikor mindkét ország birtokába jutott mindazon képességeknek, amelyek bármikor lehetővé tették számukra a nukleáris fegyverkezés megindítását. A gyakorlatban azonban sem az indiai–pakisztáni, sem az indiai–kínai viszony nem volt olyan állapotban, amely indokolta volna a fokozott katonai felkészülést.

A frissen hatalomra jutott hindu nacionalista kormányzat – különösen Atal Behari Vadzsapáji kormányfő és George Fernandes védelmi miniszter – ennek ellenére retorikájában általában a kínai, illetve az ennek „függvényeként” kezelt pakisztáni fenyegetéssel indokolta a fejlesztéseket. Ami Iszlámábádot illeti, meg kell jegyeznünk, hogy a pekingi segítséggel folyó pakisztáni nukleáris kutatások valóban aggodalmat szültek Újdelhiben. A magyarázat mögött főként mégis a nemzetközi tiltakozás enyhítésének és az atomhatalmi státus elfogadtatásának szándéka húzódott meg, ami erős befolyással volt a formálódó nukleáris doktrínára is. Az indiai kormányzat számára a nukleáris fegyverkezés egyszerre volt elvi kérdés és hosszú távú hatalmi építkezésének egyik pillére. Gyakorlati haszna azonban leginkább akkor aknázható ki, ha az szélesebb elismerést nyer, és India felelősségteljes erőtenyezőként tud megjelenni a nemzetközi küzdőtéren. A katonai dimenzió erősítésének ugyanakkor e törekvés szempontjából az adott időszakban nem volt alternatívája. Noha napjaink elemzői a 21. század derekára Indiát a világ három legerősebb hatalmi tényezőjének sorába prognosztizálják, az ezredfordulón saját nagyhatalmiságát még leginkább csak katonai téren tudta megélni és demonstrálni. Egyértelmű volt tehát, hogy mire kell építenie.

Ilyen feltételek közepette került sor a dél-ázsiai hatalom nukleáris doktrínájának első nyilvános ismertetésére 1998. december

15-én. Vadzsapáji miniszterelnök aznap a parlament, a Rádzsja Szabhá ülésén megtartott beszédében felvázolta a doktrína alapelemeit, melyek a konvencionális atomhatalmak politikájának megfelelő visszafogott, defenzív szemléletet tükröztek, egyszerre demonstrálva a fegyver politikai eszköz jellegét, és a felelős szerep igényét. E tekintetben a doktrína szervesen illeszkedett a BJP korábban is deklarált politikai törekvéseihez és filozófiájához, és az indiai katonai gondolkodás defenzív realizmusához is. A dokumentum ezt követően egy szakértői csoport részletező munkája nyomán 1999 augusztusában vált véglegessé, és került publikálásra.

A doktrína preambulumban a készítőik hangot adnak annak, hogy hazájuk egy igazságos, békés és méltányos nemzetközi rend kialakításában érdekelt. Ezzel (is) összefüggően az atomfegyverekkel kapcsolatos politika alaptételei közül a legfontosabb, mely szerint India soha nem mér elsőként nukleáris csapást semelyik országra. Újdelhi arra is kezességet vállal, hogy nem alkalmaz atomfegyvereket, illetve nem fogalmaz meg hasonló tartalmú fenyegetést az ilyen eszközökkel nem rendelkező vagy a nukleáris csapást végrehajtó hatalommal nem szövetséges államokkal szemben. Ez utóbbi vállalás mögött természetesen az ország hagyományos eszközök terén fennálló erőfölényének biztos tudata húzódik meg. A dél-ázsiai hatalom kiterjedt katonai tartalékaival, saját hadiipari potenciáljával, és békeidőben is 1,3 millió főt meghaladó létszámú fegyveres erővel hagyományos ütközetben képes megvédeni magát lényegében minden számításba jöhető ellenféllel szemben. Az első csapás kizárásából ugyanakkor a nukleáris eszközökkel rendelkező potenciális ellenfelekkel szemben a magas szintű elrettentés szükségessége is következik. Ezt a szerzők az ENSZ alapok-

mányára, az államok egyéni és kollektív önvédelmének jogára hivatkozva vezetik le, és megfogalmazzák az elrettentés feltételeit is. Ennek értelmében a nukleáris erőknek földi, légi és tengeri indító platformokkal (nukleáris triád) is rendelkezniük kell ahhoz, hogy magas szinten tartsák az egységek túlélőképességét egy esetleges első csapással szemben, és lehetővé váljon egy megsemmisítő erejű válaszcspás. Utóbbi szempont az alább tárgyalandó haditengerészeti doktrínában is fontos szerepet kap. A nukleáris erők feletti ellenőrzés és az alkalmazásra vonatkozó utasítások kiadásának joga a miniszterelnök hatáskörébe került, míg a szakmai irányítás ellátására felállították a Stratégiai Nukleáris Parancsnokságot. A doktrína végül hitet tesz egy atomfegyverektől mentes világ kialakítása mellett, amely persze nem kis elvi ellentmondásban áll a nukleáris triád kiépítésére tett erőfeszítésekkel.

Az Indiai Köztársaság nukleáris doktrínája mindmáig hasonló tartalommal érvényes. E fegyverkezési program és politika napjainkra kétoldalú szerződéseken keresztül széles nemzetközi elismertségre tett szert, s a gyakorlatban az országot a világ hatodik konvencionális atomhatalmának státusával ruházta fel. A politikai cél tehát néhány elemtől eltekintve megvalósult, és a hiteles elrettentés katonai és technikai feltételei is adottak. A mindenkori indiai kormányzat pedig napjainkig nem mutatta jelét annak, hogy ennél többet várna el országa nukleáris képességeitől.

A korlátozott hagyományos háború elmélete

1998 decembere folyamán a pakisztáni Északi Könnyűgyalogság egy válogatott különítménye a Laskar-e-Tajba militszervezet

embereinek kíséretében titokban átlépte a kasmíri tűzszüneti vonalat, és harcállást foglalt el annak indiai oldalán a Dras–Kargil–Batalik szektorban. A beszivárgás egy igen kockázatos vállalkozás keretében történt, mellyel a pakisztáni hadsereg – napjainkig utolsó ízben – a helyi dzsihádistá szervezettekkel együttműködve megkísérelte megváltoztatni a megosztott tartományban fennálló erőviszonyokat, és vert helyzetben tárgyalásra kényszeríteni Újdelhit Kasmír jövőjéről. A stratégia közvetlenül kapcsolódott a nukleáris fegyverkezés nyílt felvállalásához. A pakisztáni tábornokok körében elterjedt az a vélekedés, hogy az atombombák (és nem melleleg a nukleáris holokauszt kockázatának) árnyékában a hadszíntéren sem érvényesülhet igazán India hagyományos katonai fölénye, ezért az új helyzetben a kasmíri szembenállás vonatkozásában is áttérés érhető el. Az úgynevezett kargili háború végül 1999. május 3-án vette kezdetét, mikor a tűzszüneti vonalat ellenőrző indiai csapatok – több hónapos késéssel – észlelték a behatolást. A rövid, de intenzív konfliktus rávilágított az indiai hadsereg szinte minden gyenge pontjára a hadművelleti tervezés (és kivitelezés) hiányosságaitól a kasmíri erők felszerelésének elégtelenségén át a vezetési struktúrák integráltságának és a hasonló akciókkal szembeni hatékony stratégiáknak a hiányáig. A harctevékenység végül július 26-ra, amerikai közvetítés nyomán szűnt meg. Noha Újdelhi katonai fölénye akkorra már egyértelműen érvényesült a korlátozott erőkkel operáló pakisztáni stratégiával szemben, a krízis tanulságait honvédelmi szempontból nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A kargili háború a legfontosabb határkö az elmúlt húsz esztendő indiai védelempolitikájában.

Bármilyen kézenfekvő is legyen azonban a konklúzió, ma már világos, hogy a gya-

korlati teendők vonatkozásában számos bizonytalanság mutatkozott. A felmerült dilemmákra elméleti megoldást kínáló koncepciót az indiai stratégiai tervezés végül fél év alatt állította össze, s a politikai és katonai elit konszenzusa mellett hozta nyilvánosságra. A hálás feladat Fernandes védelmi miniszterre várt, aki 2000. január 5-én, az indiai biztonság- és védelempolitikai kutatások egyik bázisintézményének számító Védelmi Tanulmányok és Elemzések Intézetének (IDSA) konferenciáján vázolta a „korlátozott hagyományos háború elméleteként” ismertté vált elgondolást. A kargili incidens sokkját az a felismerés idézte elő, hogy a nukleáris fenyegetés dacára nem lehet teljesen kizárni a fegyveres akciókat a potenciális ellenfelek részéről. Az indiai és a pakisztáni nukleáris doktrína közötti aszimmetria hadászati szinten elvileg biztosítja a stabilitást és kizárja a totális háborút, mivel az a nukleáris eszkaláció veszélye miatt a felek kölcsönös megsemmisüléséhez vezethet. Az alacsonyabb intenzitású konfliktusok és az aszimmetrikus hadviselés módszerei azonban várhatóan nem provokálnak hasonló végkifejlethez vezető lépéseket. India és Pakisztán között a kölcsönös nukleáris elrettentés hiteles ugyan, de nem biztosít megfelelő eszközöket a magas rizikókészségű dzsihádisták csoportok, vagy például a kargili akciót végrehajtó kisebb egységekkel szemben. Ez egyfajta bénultságot idézhet elő a honvédelmi apparátus részéről, ami bátoríthatja a hasonló akciókat, súlyos biztonsági kihívás elé állítva az országot. A korlátozott hagyományos háború elmélete erre a paradoxonra reflektált.

Az elmélet lényegét az a megállapítás adja, hogy a kölcsönös nukleáris elrettentés csak a kiterjedt háborúkkal szemben jelenthet védelmet. Kialakulhatnak azonban olyan alacsonyabb intenzitású, térben

és a felvonultatott erők tekintetében egyaránt korlátozott fegyveres konfliktusok, amelyek önmagukban ugyan nem fenyegetnek megsemmisüléssel, ezért nukleáris ellencsapást sem érdemes kilátásba helyezni velük szemben, de veszélyeztethetik bizonyos neuralgikus térségek (például Kasmír) biztonságát. Ezek az összecsapások várhatóan e szűk keretek között fognak eldőlni anélkül, hogy egy totális háborúvá eszkalálódnának. Az indiai fegyveres erőknek tehát rendelkezniük kell az ilyen korlátozott háborúk megvívásához szükséges hagyományos eszközökkel és megfelelő stratégiával. Ez az elméleti szempontból nem túl eredeti gondolat indította el a hadseregen belül addig érvényes területvédelmi koncepciók felülvizsgálatát.

A politika nyelvén a korlátozott hagyományos háború gondolata a fegyveres erő alkalmazásához való görcsös ragaszkodásnak tűnhet fel. Értelmezésénél azonban nem tekinthetünk el a katonai elit öngazolási kényszereitől sem. A nukleáris fegyverkezés nem oldhatja meg India valamennyi biztonsági problémáját, ráadásul könnyen azt a konklúziót szülheti, hogy a honvédelem garanciája már a „hindu atombomba”, nem pedig a nagy létszámú és jelentős anyagi áldozatvállalással fejlesztett haderő. Az indiai katonai elit, mely a kétségtelenül működő politikai kontroll mellett is jelentős társadalmi befolyással rendelkezik, természetesen elejét kívánta venni egy jelentős leépítési folyamat megindulásának. Az ország meglévő belbiztonsági problémái mellett a kargili konfliktus és a korlátozott hagyományos háború elmélete hathatós érvet adtak azok kezébe, akik a hadsereget változatlan „méretekben” kívánták megőrizni. Igaz, a Pakisztánnal még évekig fennálló feszült viszony végül nem is tette időszerűvé a fegyveres erők esetleges karcsúsítását.

Tisztázásra vár még az elméleti felvetés is, hogy mi minden garantálhatja egy korlátozottan induló konfliktus megmaradását e keretek között, és az alulmaradt fél nem kísérel-e meg térben és eszközökben kiterjeszteni az összecsapásokat egy számára kedvezőbb végkimenetel érdekében. Természetesen ilyen garancia a gyakorlatban nincs, legfeljebb a nukleáris elrettentés szabhat gátat az eskalálódásának. Minthogy azonban 1999 óta mindmáig nem került sor a kargilihoz hasonló incidensre, mindezt nem kellett alávetni a gyakorlat olyan próbájának, ami működőképességét is bizonyíthatja.

A „hidegindítás” doktrínája

Az úgynevezett „hidegindítás” doktrínája, amelyhez a 2001–2002-es válság alatt végrehajtott Prakaram-művelet tapasztalatait is felhasználták, lényegét tekintve a szárazföldi erők válasza volt a kargili kihívásra. Akkorra már évtizedek óta esedékes volt egy új háborús doktrína kidolgozása. Az új dokumentum nyilvános és titkosított részből állt, és ötvenkénti felülvizsgálatát irányozták elő.

A koncepció a korlátozott hagyományos háború elméletének szellemében a hadsereg első vonalban bevetendő csapatainak fejlesztését és diszlokációjának megváltoztatását írta elő, hogy minél gyorsabban képes legyen reagálni egy esetleges ellenséges beszívargásra, és helyben rendelkezzen a győzelemhez szükséges eszközökkel. A jövőbeli hadműveletek során összhaderőnemi együttműködésben és integrált, nagy tűzerejű harci egységek bevetésében gondolkodott, amelyeknek mintegy villámháborús alkalmazása is lehetséges. Ebből logikusan következik, hogy a vezetési struktúrában az 1999-es

„forró hónapokban” tapasztalt problémák orvoslása a reform megelőző lépése volt, mintegy előfeltételeként az ország hatékonyabb hadviselésének. Kargil előtt az indiai hadsereg ugyanis nem rendelkezett integrált vezetési struktúrával, ami rányomta bélyegét a harcban részt vevő szárazföldi egységek és a légi erő együttműködésére. Emlékezetes, hogy 1999. május 24-én Anil Tipnisnek, a légi erő vezérkari főnökének a repülőtér betonján állva kellett megosztania a helyzettel kapcsolatos benyomásait Ved Prakash Malikkal, a szárazföldi erők szintén akkor hazaérkezett vezérkari főnökével. Okulva mindebből az indiai védelmi minisztérium 2001. október 1-jével felállította az Integrált Védelmi Vezérkart és a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságát. A dél-ázsiai országban tehát Kargil tanulmányai hívták életre azt az irányítási struktúrát, mely az Egyesült Államokban még a második világháború tapasztalatai nyomán jött létre.

A hidegindítás doktrínáját a hadsereg ezért már egy hatékonyabb katonai döntéshozatal számításba vétele mellett fogalmazhatta meg és terjeszthette elő 2004. április 28-án. Az elképzelés a gyors reagálási képesség és a terepviszonyok sajátosságainak megfelelő harc eljárások fejlesztésére helyezte a hangsúlyt. Ennek során merült fel a határvédelmet ellátó csapatok átcsoportosítása a határszakaszok közvetlen közelébe. A majdani ellencsapás végrehajtására szánt egységeket ezek között helyezték el. A kargili behatolás hosszas álcázását ugyanis éppen az tette lehetővé, hogy a tűzszüneti vonalat ellenőrző indiai egységek a havazás beálltával rendszerint elhagyták a közvetlen határkörzetet, és a völgyekbe húzódtak vissza téli szállásolásra. Az átcsoportosítás mellett a doktrína célul tűzte ki a hegyvidéki csapatok megfelelő tűzérségi eszközökkel való ellátását is. Ez ugyanis több katonai

elemző szerint gyakran döntő tényezőnek bizonyult az 1999-es harcok során. A légi felderítés és szállítás képességének fejlesztése szintén napirendre került, amitől a reakcióidő lerövidülését és az ellátás hatékonyságának javulását várták.

A doktrína két kulcsfogalma a korlátozott-ság és a gyorsaság. A mozgósításra kijelölt harci egységeknek elviekben a támadási parancs kiadását követő 72 órán belül bevetésre készen kell állniuk. Pakisztáni területeken végrehajtandó műveleteiknek azonban szigorúan meg kell maradniuk a kis mélységű megtorló csapások keretei között, hogy ne veszélyeztessék a pakisztáni állam túlélését, és ne provokáljanak nukleáris ellencsapást. A „hidegindítás” tehát erősen Pakisztán-központú fenyegetésképet hordoz, de nem tűzi ki célul az Iszlám Köztársaság teljes lerohanását és megszállását. Végrehajtásának nagy gyengeségét az Egyesült Államok újdélhi nagykövetségéről kiszivárogtatott elemzés a logisztikai nehézségekben és az indiai hadsereg gyenge utánpótlási rendszerében látta. Túl ezen azonban a bizonytalansági tényezők között nem csupán katonai és technikai, hanem politikai tényezőket is fel kell fedeznünk.

A 2008. novemberi mumbai terrortámadást követően – noha többen erre számítottak – végül nem született kormányzati döntés a doktrínában foglaltak végrehajtására, és az újabb indiai–pakisztáni összecsapás elmaradt. Újdélhi önmegtartóztatása a gyakorlatban is egyértelművé tette, hogy a katonai elrettentés nem terjeszthető ki korlátlan mértékben, és offenzív szemlélete dacára a „hidegindítás” nem vezet feltétlenül konfliktushoz a két szemben álló atomhatalom között. 2008-at követően persze mindez a doktrína használhatóságával kapcsolatban is számos kérdést vetett fel, és időszerűvé tette annak részleges újragondolását. A katonai doktrína egyik funkciója

ugyanis éppen az, hogy rendkívüli helyzet-re vonatkozóan kiszámíthatóvá tegye egy ország cselekvését. Ha hiteltelen, éppen e szerepét nem tudja betölteni.

A haditengerészeti doktrína és a tengeri hatalmiság kérdése

Az indiai tengeri haderő feladatainak komplex újragondolása a hadseregben elindult doktrinális változások haditengerészeti reflexiójaként indult meg. Általánosságban két fontos sajátosságát emelhetjük ki: egyrészt ez az indiai flotta történetének első ilyen dokumentuma, másrészt létrejöttének körülményei ellenére maradandóbbnak bizonyult, mint szárazföldi párja. Ennek okát minden bizonnyal abban kell keresnünk, hogy a haditengerészeti doktrína nemcsak egy adott védelempolitikai problémából indult ki, hanem tágabb perspektívákban határozta meg a haderőnem előtt álló jövőbeli feladatokat, illetve az ellátásukhoz szükséges képességek kialakításának és fejlesztésének teendőit. Nem egészen két hónappal a szárazföldi erők doktrínáját követően, 2004. június 23-án született, alapgondolatai pedig napjainkig iránymutatóak.

A doktrína leghangsúlyosabb része még a hiteles nukleáris elrettentés biztosításához kötődik. Ez aligha meglepő, ha felidézzük, hogy születésekor az ország nukleáris fegyverkezése a robbanófejek gyártásával, valamint a hordozóeszközök fejlesztésével és telepítésével igen dinamikus szakaszát élte. A kétezres évek elején a nukleáris triád kialakítása az indiai védelempolitika egyik prioritása volt, s bizonyos értelemben ez adott új lendületet a haditengerészet fejlesztésének is. A nukleáris erők túlélőképességét ugyanis leghatékonyabban tengeri indítóplatformok rendszerbe állításával lehetett fokozni. Ezáltal a doktrína egyik el-

ső számú célkitűzése a hajóegységek nukleáris fegyverek hordozására alkalmas rakétafegyverzettel való ellátása. Ez – ahol lehetséges – magában foglalja a felszíni és a felszín alatti járművek átfegyverzését is. Utóbbi vonalon természetesen közvetlenül kapcsolódik az atom-tengeralattjárók hadrendbe állításának tervéhez, amelyeknek az első példánya, az Arihant, 2009 nyarán készült el. A második csapás mérése ezáltal jelentős részben tengeri indítóplatformokról válik lehetővé.

A térképre nézve azonban első pillantásra is nyilvánvaló, hogy az ország természetföldrajzi adottságai arra predesztinálják az indiai flottát, hogy ennél összetettebb védelmi feladatokat is vállaljon. A katonai konklúziók hamar találkoztak a tágabb stratégiai számításokkal, és napjainkra egyre inkább előtérbe kerül az a törekvés, amely Indiát az egész Indiai-óceán térségében meghatározó katonai tényezővé emelné. A haditengerészeti doktrínában már célkitűzésként jelenik meg a flotta felkészítése nyílt tengeri műveletekre és partra szállító akciókra, s ezzel egyszersmind túl is lép a válaszcsoportok képességéhez kötődő stratégiai dimenzió. A tengeri uralom kialakításának igénye a környező vizeken napjainkra maga után vonta a hajóállomány és az infrastruktúra minőségi fejlesztését. Ennek látványos és egyben ambiciózus eredményei egyebek mellett az indiai atom-tengeralattjáró- és repülőgéphordozó-gyártási programokban vagy a tengeri támaszpontok fejlesztésében figyelhetők meg. Mára a haditengerészet szerepe az indiai stratégiai tervezésben a hagyományos nagyhatalmakénak felel meg, és az ország egyre biztosabban halad a tengeri hatalommá válás útján. A gyakorlatban azonban nem szabad túlértékelnünk e folyamat konfliktuspotenciálját. Igaz, gyakran mutatnak rá arra, hogy a

dél-ázsiai óriás tengeri terjeszkedése alapvető – elsősorban kínai – stratégiai érdekeket veszélyeztethet a térségben. Az egyre több területen kibontakozó verseny a két hatalom között látszólag aláhúzza ezt, ám az Indiai-óceán északi medencéjének biztonságához a globális áruforgalomban játszott szerepe miatt mégis sokkalta szélesebb körű érdek fűződik annál, hogy csak két állam ügye legyen mindaz, ami itt történik. Újdelhi tengeri haderejének „izmosodása” és egyre nyíltabban vállalt ambíciói maguk után vontak egy sajátos versengést India és Kína között a térségbeli jelenlétért, de ez napjainkban egyik fél részéről sem jelent háborús felkészülést. Igaz ez akkor is, ha mindkét fél és a nyugati politikai értelmiség egy része is gyakran felveti, hogy a szakítást csak halogatni lehet, elkerülni aligha.

A „kettős front” doktrínája

A kargili háború után eltelt tíz év alatt India világpolitikai pozícióiban és katonai képességeiben bekövetkezett változások szükségessé tették az ország fegyveres erőinek feladataival és jövőjével foglalkozó koncepciók politikai és szakmai felülvizsgálatát. A „hidegindítás” olyan stratégiai megközelítésből indult ki, amely kétségkívül veszélyessé válhat. India ugyanakkor az elmúlt években jelentős haladást ért el katonai pozícióinak elismertetésében, széles körű szövetségi kapcsolatai pedig egyszerre fokozták biztonságérzetét és saját hatalmi képességeibe vetett hitét. A mumbai eseményeket követően, 2009 folyamán elkezdődött tehát az indiai fegyveres erők doktrínájának felülvizsgálata, mely formailag a 2004-es koncepciók fejlesztését jelenti. Az eredmény a hadsereg szimlai Kiképző Parancsnokságán folytatott munka nyomán

az év decemberében látott napvilágot, hivatalosan mint az ötévente esedékes hadászati felülvizsgálat konklúziója. Kulcselemét Deepak Kapur, a hadsereg vezérkari főnöke ismertette a nyilvánossággal. Az új doktrína öt fő területre reflektál, melyek közül a legnagyobb figyelmet az úgynevezett kétfrontos háború elgondolása kapta. Ennek lényege, hogy az indiai fegyveres erőknek képesnek kell lenniük nagy kiterjedésű, eredményes hadműveletek folytatására két, egymástól független térségben is. A koncepció kissé provokatív módon a már régóta létező, és napjainkban újabb tartalmakkal bővült pakisztáni–kínai szövetséggel számol, s e tekintetben nem látszik szakítani elődjének offenzív szemléletével. A két atomhatalom együttes katonai fellépése azonban a nukleáris elrettentés körülményei között igen valószínűtlen. Ezen a tényen nem változtat az sem, hogy az 1962-ben háborúig is fajuló indiai–kínai határvita jogilag még mindig rendezetlen, és persze Kasmír státusáról sem született végleges megállapodás. A „muszlim atombomba” mellett a kínai szövetség is fokozza Pakisztán biztonságérzetét, de konkrét háborús felkészülést ez sem jelent. A kétfrontos háború elgondolása ma leginkább India katonai nagyhatalmi potenciáljait demonstrálja, helyenként az Egyesült Államokban használatos fogalmak bevezetésével. Valódi jelentőségét várhatóan csak az olykor feszültebb diplomáciai légkörben érhetjük tetten. Emellett persze számításba kell vennünk az indiai katonai elit szakmai és egzisztenciális érdekeit is, amelyek továbbra is azt sugallják, hogy a nagy létszámú hadseregnek legalább elvi szinten feladatot kell biztosítani. A kettős front elmélete alighanem tartósan megoldja számukra ezt a problémát.

A második érdekes terület, melyet a doktrína érint, az aszimmetrikus fenyegetések és a negyedik generációs hadvise-

lés. Megállapítása szerint Indiának képesnek kell lennie az eredményes válaszra az állami és a nem állami szereplők részéről érkező kihívásokkal szemben is.

Ez persze nem pusztán katonai feladat, ezért ide kapcsolhatóan kiemelt célként jelent meg a védelmi apparátuson belüli műveleti együttműködés hatékonyabbá tétele is. Magától értetődőek ennek titkosszolgálati relációi, a tábornokok tehát lényegében e két ponttal reflektáltak a mumbai támadás tapasztalataira. A hagyományos és nem hagyományos fenyegetésekkel szembeni védelem az elődjénél differenciáltabban jelenik meg az új doktrínában. Ezzel valószínűleg elkerülhetővé válik majd az a bizonytalanság, mely a „hidegindítás” filozófiájának és a mumbai támadások gyakorlatának találkozásából adódott. Az azonban ma még nem ítéhető meg, hogy pontosan mennyiben segíti az új doktrína az országban kétségkívül jelen lévő és nem csak külföldi gyökerekkel rendelkező terrorizmus elleni küzdelem hatékonyságát. Ez utóbbit ugyanis számtalan gyakorlati tényező is meghatározza.

Az ország stratégiai hatókörének bővítése, tehát lényegében a fentebb vázolt tengeri terjeszkedés ma már elválaszthatatlannak tűnik a helyi biztonságpolitikai törekvésektől. A területen kívüli hadműveletek végrehajtásának képessége ennek kapcsán szintén kiemelt fejlesztési területként jelenik meg. Ennek feladatai azonban túlnyomórészt a haditengerészetre hárulnak, amihez a szárazföldi erők megfelelően kiképzett és felszerelt, gyorsreagálású, könnyen behajózható és partra szállítható egységek felszerelésével tudnak hozzájárulni. Az elv hangsúlyozása szintén a nagyhatalmi tekintélykép (olykor már túlzónak tűnő) építéséhez járulhat hozzá: a déli-ázsiai ország jelenlétének erősítése a világtengereken a jövőben várhatóan hatal-

mi építkezésének egyik legfontosabb eszköze lesz.

Végezetül meg kell említenünk, hogy klasszikus elemként megjelenik a doktrínában a haditechnikai fölény biztosításának törekvése. E tekintetben azonban az eredmények igencsak kétségesek. India ma már szinte minden haditechnikai eszközcsoportban rendelkezik önálló gyártási lehetőségekkel, fölénye riválisaival szemben azonban csak egyes eszközök (például repülőgép-hordozók, ötödik generációs vadászrepülőgépek) vonatkozásában figyelhetők meg. Általánosságban az indiai hadiipar igen kiterjedt, de termékei ma még nem sorolhatók a kínai vagy orosz fegyverek elé. Az ország ugyanakkor a legtöbb eszköz saját, az importot fokozatosan kiváltó gyártására törekszik. Ez megfelel az önálló hatalmi potenciál igényeinek. Ide köthetők a rakétafejlesztések gyorsításáról szóló nyilatkozatok is. Ezen a területen Újdelhi szintén komoly eredményeket ért el, és legalábbis Pakisztánnal szemben valóban mutat technikai fölényt. Mindent összevetve azonban a doktrína e célkitűzése ma még túlon túl ambiciózusnak tűnik.

Záró gondolatok

A fent leírtak alapján az indiai katonai gondolkodásról kirajzolódó kép igen ellentmondásosnak tűnhet. Való igaz, hogy az ország elitje az 1990-es évek végétől jellemző defenzív realizmus alapállásából az utóbbi évek során egyre inkább egy offenzív szemlélet irányába mozdult el. Ezt bizonyos szempontból akár törvényszerűnek is tekinthetjük. India tisztában van saját növekvő erejével, de természetesen óriási belső anomáliáival is. Fokozódó nemzetközi szerepvállalása, diplomáciai sikerei segítik abban, hogy (legalábbis egyelőre) el-

viselhető szinten tartsa társadalmi és belpolitikai konfliktusait. Az erőpolitika elvi fellépése hozzájárulhat önbizalmának erősítéséhez, hatalmi státusának hangsúlyozásához. Fontos azonban észrevennünk, hogy ez még nem jelent agresszióra való hajlamot. Az indiai védelempolitika ma továbbra is a defenzív logikából indul ki, és csak a válaszreakciók tekintetében irányoz elő keményebb lépéseket. Az ország önvédelmi képességeinek fokozódása – beleértve a nukleáris elrettentést is – valójában hozzájárult a térség stabilitásához. A fegyveres erők feletti politikai kontroll pedig – a tábornokok egzisztenciális törekvései ellenére is – változatlanul megkérdőjelezhetetlen a „világ legnépesebb demokráciájában”. A kettős front doktrínájának jövőjét ma nem lehet megjósolni, de annyit megállapíthatunk, hogy kényes egyensúlyt az ország reális lehetőségeinek belátása adja. Újdelhiből ma még nem egy szuperhatalmat irányítanak, hanem egy szélesedő akció rádiusszal bíró nagyhatalmat, amely önmagát ugyan gyakorlatilag bárkitől képes megvédeni, de még nagyon távol áll attól, hogy globális szinten kihívást jelenthessen az Egyesült Államok vagy a Kínai Népköztársaság hatalmi aspirációinak. Míg azonban társadalomtörténeti szempontból Indiában gyakran állni látszik az idő, addig az ígéretes gazdasági bővülés gyors egymásutánban nyitja meg számára az újabb lehetőségeket, ami pozíciójának gyors változását vetíti előre. A legújabb időkben megjelenő, de azért persze erős kritikával szemlélendő hosszú távú elemzések Indiát jobbra a 21. század harmadik legerősebb hatalmi tényezőjének szerepébe prognosztizálják. Ez egyben azt is jelentené, hogy az ország védelempolitikai törekvései globális szinten is éreztetnék hatásaikat. Az indiai politikai és katonai elitnek tehát az eredményekkel való büszkél-

kedés mellett ennek felelősségével is meg kell majd küzdenie, ami további kérdéseket vet fel a szinte tradicionálisnak nevez-

hető dilemmák nyomán még mindig huszadik századi beidegződéseket mutató doktrínák jövőjével kapcsolatban. ■

Irodalom

- Ashraf, Tariq M.: Doctrinal Reawakening of the Indian Armed Forces. *Military Review*, November–December, 2004, 53–62. o.
- BJP Election Manifesto '98: BJP's 10-Point Freedom Carter. <http://www.bjp.org/manifestes/manife99/htm#bb>.
- Burgess, Stephen F.: *India's Emerging Security Strategy, Missile Defense and Arms Control*. USAF Institute for National Security Studies, INSS Occasional Paper 54, 2004.
- Cordesman, Anthony H.: *Weapons of Mass Destruction in India and Pakistan*. Center for Strategic and International Studies, February 2, 2002.
- Draft Report of National Security Advisory Board on Indian Nuclear Doctrine*. August 17, 1999.
- Geller, Daniel S.: Nuclear Weapons and the Indo-Pakistani Conflict: Global Implications of a Regional Power Cycle. *International Political Science Review*, Vol. 24., No. 1, 2003, 137–150. o.
- Government of India, INBR-8, *Indian Maritime Doctrine*, Integrated HQ, Ministry of Defence, New Delhi, 25 April, 2004.
- Háda Béla: Miniháború a világ tetején – az 1999. évi kargili konfliktus. In: Háda Béla – Ligeti Dávid – Majoros István – Maruzsa Zoltán – Merényi Krisztina (szerk.): *Nemzetek és birodalmak – Diószegi István 80 éves*. ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2010., 247–260. o.
- Kapila, Subash: *India's New „Cold Start” War Doctrine Strategically Reviewed*. South Asia Analysis Group, <http://www.southasiaanalysis.org/%5Cpapers10%5Cpaper991.html>.
- Kapur, S. Paul: Ten Years of Instability in a Nuclear South Asia. *International Security*, Vol. 33, No. 2, 2008, 71–94. o.
- Kapur, S. Paul: Nuclear Proliferation, the Kargil Conflict, and South Asian Security. *Security Studies*, Vol. 13, No. 1, Autumn 2003, 79–105. o.
- Khurana, Gurpreet S.: Aircraft Carriers and India's Naval Doctrine. *Journal of Defence Studies*, Summer 2008, 98–108. o.
- Lodhi, Maleeha: India's Military Doctrine. *Khaleej Times Online*, 7 January 2010. http://www.khaleejtimes.com/DisplayArticleNew.asp?col=§ion=opinion&xfile=data/opinion/2010/January/opinion_January39.xml.
- Quadir, Shaikat: An Analysis of the Kargil Conflict 1999. *RUSI Journal*, Vol. 147, Issue 2, (April), 2002, 24–30. o.
- Sukumaran, R.: The 1962 India-China War and Kargil 1999: Restrictions on the Use of Air Power. *Strategic Analysis*, Vol. 27, No. 3, July–September 2003, 332–356. o.
- WikiLeaks: US on Indian Army's Cold Start Doctrine (*Cold Start – A Mixture of Myth and Reality*). <http://www.ndtv.com/article/wikileaks-revelations/wikileaks-us-on-indian-army-s-cold-start-doctrine-69859?cp>.
- Yuan Jing-dong: India's Rice After Pokhran II – Chinese Analyses and Assessments. *Asian Survey*, Vol. 41, No. 6, 2001, 978–1001. o.